

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yıl : 2017

Sayı : 39

ISSN : 1300-9206

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

ERZURUM - 2017

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

ATATURK UNIVERSITY
DIRECTORATE OF FINE ARTS INSTITUTE

YIL/YEAR: 2017

SAYI/ISSUE: 39

ISSN: 1300-9206

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
JOURNAL OF THE FINE ARTS INSTITUTE
GSED-39

“Bilimsel Hakemli Bir Dergidir”

- Yılda İki Sayı Olmak Üzere Ağustos ve Aralık Aylarında Yayımlanır -

ERZURUM - 2017

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ATATURK UNIVERSITY JOURNAL OF THE FINE ARTS INSTITUTE

Sayı/Issue 39 - 2017

Yayımlayan / Published

Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü
Ataturk University Directorate Of Fine Arts Institute
ISSN: 1300-9206

Sahibi / Owner

Yönetim Kurulu Adına
Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Ahmet Selim DOĞAN

Yayın Yönetmeni / Editor

Yrd. Doç. Dr. Koray ÇELENK

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Mustafa BULAT
Prof. Dr. Yasemin YAROL
Prof. Dr. Ayşe Pınar ARAS
Doç. Dr. Yunus BERKLİ
Doç. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU
Yrd. Doç. Önder YAĞMUR
Yrd. Doç. Zafer LEHİMLER

Dizgi / Typesetting

Yrd. Doç. Dr. Koray ÇELENK

İngilizce Editörü / Foreign Language Editor

Dr. Deniz ARAS

Teknik Redaksiyon / Technical Reducation

Yrd. Doç. Dr. Koray ÇELENK

Yazı İşleri / Editorial Secretary

Nejla YİĞİT

Yazışma Adresi / Correspondence

Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü 25240
ERZURUM Tel: 0 442 231 14 70
e-mail: gsem@atauni.edu.tr

Baskı/Press

Zafer Medya
Yenikapı Caddesi, Kadioğlu Sokak
Yakutiye/ERZURUM
0442 234 22 85

Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Sistemi (ULAKBİM), Academia Social Science Index (ASOS) ve Acar Index tarafından indekslenmektedir.

Makalelerin Bilim ve Dil Sorumluluğu Yazarlara Aittir.

Dergi Hakem Kurulu

Prof. Dr. Abdülkadir YILMAZ	(Bayburt Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Şinasi İŞLER	(Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Alev Kuru	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aydın UĞURLU	(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)
Prof. Dr. Aytekin ALBUZ	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Bilal SEZER	(Uşak Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL	(Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Hagigat MUHARREMOVA	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Cihat CAN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa BULAT	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Naci İSPİR	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Oğuz ADANIR	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU	(Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Salih AKKAŞ	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Seval YAVUZ	(Mustafa Kemal Üniversitesi)
Prof. Dr. Zahide İMER	(Gazi Üniversitesi)
Prof. F. Gonca İLBEYİ DEMİR	(Anadolu Üniversitesi)
Prof. M. Reşat BAŞAR	(İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Mehmet KAVUKCU	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Mümtaz DEMİRKALP	(Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Mümtaz SAĞLAM	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Namık Kemal SARIKAVAK	(Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Ö. Faruk TAŞKALE	(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
Prof. Sadık ÖZÇELİK	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Şeyda ÇILDEN	(Gazi Üniversitesi)
Doç. Ardan ERGÜVEN	(Marmara Üniversitesi)
Doç. Ceren BULUT YUMRUKAYA	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Attila DÖL	(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Doç. Dr. Bahadır GÜCÜYETER	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Barış DEMİRCİ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Barış KARAELEMA	(Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Fikret HAŞİMOV	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. H. Tahsin SÜMBÜLLÜ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Oğuz DİLMAÇ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Ü. Sevim ŞEN	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Yakup GÖKDAŞ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Yunus BERKLİ	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet FEYZİ	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ	(Atatürk Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Aydın ZOR	(Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Bünyamin AYDEMİR	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Emrah LEHİMLER	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Emriye KAZAZ	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Gökalp PARASIZ	(Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Koray ÇELENK	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Muhammet Lütfü KINDİĞİLİ	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Şeyda ERASLAN TAŞPINAR	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Tamer TEMEL	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Yavuz ŞEN	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. M. Ferruh HAŞILOĞLU	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Önder YAĞMUR	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Zafer LEHİMLER	(Atatürk Üniversitesi)

GSED-39. Sayı Hakemleri

Prof. Dr. Abdülkadir YILMAZ	(Bayburt Üniversitesi)
Prof. Dr. Bilal SEZER	(Uşak Üniversitesi)
Prof. Mehmet KAVUKCU	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Attila DÖL	(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Doç. Dr. Barış DEMİRCİ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Barış KARAELEMA	(Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. H. Tahsin SÜMBÜLLÜ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Oğuz DİLMAÇ	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Ü. Sevim ŞEN	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. A. Korkut ULUDAĞ	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aydın ZOR	(Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Bünyamin AYDEMİR	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Emrah LEHİMLER	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Emriye KAZAZ	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Gökalp PARASIZ	(Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Koray ÇELENK	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Tamer TEMEL	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Yavuz ŞEN	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. M. Ferruh HAŞILOĞLU	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Önder YAĞMUR	(Atatürk Üniversitesi)
Yrd. Doç. Zafer LEHİMLER	(Atatürk Üniversitesi)

Atatürk Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi Yayın İlkeleri

Journal of the Fine Arts Institute the Principal of the Publication

1995 den beri ISSN 1300-9206 Süreli yayınlar numarası ile yılda iki kez yayınlanmakta olan Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, ulusal hakemli ve bilimsel içerikli resmi yayın organıdır. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizce olup, sosyal bilimlerin farklı alanlarında yapılmış bilimsel nitelikli araştırma yazıları yayınlanır.

Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi'ne gönderilen yazıların inceleme ve değerlendirmeye alınabilmesi için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir.

1. Gönderilen yazılar daha önce herhangi bir şekilde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere herhangi bir yayın organına gönderilmemiş orijinal makale olmalıdır.
2. Editörler Kurulu Yazım Kurallarına uymayan yazıları yayınlamak, düzeltmek üzere yazarına geri göndermek ve biçimce düzenlemek yetkisine sahiptir.
3. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar teknik değerlendirme aşamasına geçtikten sonra Yayın Kurulu'nun uygun gördüğü en az iki hakem tarafından değerlendirilir ve yayınlanması uygun görülürse dergide basılır.
4. Yayın için gönderilmiş çalışmaların gecikme veya diğer bir nedenle dergiden çekmek isteyenlerin bir yazı ile başvurmaları gerekmektedir.
5. Dergiye gönderilen yazılara telif hakkı ödenmez.
6. Yazıların, Türk Dili Kurumu "Yeni Yazım Kılavuzu" ile Türkçe yazım kurallarına uygun olması gerekmektedir.
7. Yazılar, sadece makalenin adı, yazarın akademik unvanı, görevi, bağlı olduğu kuruluşu, e-posta ve telefon numaralarını belirten bir dış kapak sayfası eklenerek 3 kopya çıktı ve CD kaydıyla birlikte enstitümüz adresine teslim edilmelidir. (Resim grafik ve benzerlerinin ayrı bir dosya halinde ve JPG formatında kaydedilmesi gereklidir.)

Makale Yazım Düzeni

Dergimize gönderilecek yazıların aşağıdaki şekil özelliklerini taşıması yayın birliği açısından zorunludur.

1. Yazar(lar)ın adı ve soyadı, unvanı, çalıştığı kurum ve e-posta adresi belirtilmelidir.
2. Makaleler 10-12 kelimeyi geçmeyen ana başlık, 200 kelimeyi geçmeyen Özet, 3-10 kelime arasında anahtar kelimeler yazılmalıdır. Türkçe başlığın tümü büyük harflerle, İngilizce başlığın ise sadece ilk harfleri büyük yazılmalıdır.
3. Makale başlığı ve yazar ismi, özet, anahtar kelimeler, makalenin İngilizce başlığı, abstract, keywords, makale metni, kaynakça, ekler sırası ile yazılmalıdır.
4. Yazı Microsoft Word yazılım programı ile Times New Roman 11 punto, ile 1.15 satır aralıklı, metin ebadı 16 x 24 cm. ölçülerinde 20 sayfayı geçmeyecek şekilde tek sütun halinde hazırlanarak teslim edilmelidir. Dipnotlar 10 punto ile tek satır aralığıyla yazılmalıdır.
5. Şekil ve Tablolar her biri ayrı bir sayfada ve sayfa sırası takip edilmek suretiyle verilmelidir. Şekil adı, şeklin altında, tablo başlığı tablonun üzerinde yer almalıdır. Şekil ve tablo numaraları 1, 2, 3, ... gibi verilmelidir.
6. Yararlanılan kaynaklar, eğer varsa notlardan sonra ayrı bir sayfada “Kaynakça” başlığı altında verilmelidir. Kaynakça göstermek zorunludur. Makale yazım kurallarının ayrıntıları için bakınız.

<http://www.atauni.edu.tr/#!sayfa=makale-yazim-kurallari>

İÇİNDEKİLER

A. Aylin CAN - Tuncay ARAS

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN İLKÖĞRETİM MÜZİK DERSİNDE
KULLANIMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

The Evaluation of Teacher's Point of Views About The Practice of Information
Technologies in Primary Education Music Class

(9-30)

Barış DEMİRCİ - Gökalg PARASIZ - Ozan GÜLÜM
ÇALGI EĞİTİMCİLERİNİN DERS İÇİ UYGULAMALARA
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

(Mevcut Durum ve Olması Gereken Durum)

Views of Instrument Teachers on Classroom Practices

(Present Situation and Future Prospects)

(31-49)

Ebru GÜLER

DIŞAVURUMCU RESİM SANATINDA YABANCILAŞMA OLGUSU

Alienation in Expressionist Painting

(50-68)

Mustafa Kemal SÜMBÜLLÜ - Koray ÇELENK

ERZURUM ANADOLU GÜZEL SANATLAR LİSESİ MÜZİK
BÖLÜMÜNÜN MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİNE VE ÖĞRENCİLERİN
MESLEKİ KAZANIMLARINA KATKILARI

The Contributions of Erzurum Anatolian Fine Arts High School Music
Department to the Professional Music Education and Students'

Professional Outcomes

(69-93)

Şeyda ERASLAN TAŞPINAR

GÖRSELLERLE KURULAN İLİŞKİ: TARİHSEL VE
EĞİTİMSEL YAKLAŞIM

The Relationships with Visualization: Historical and Educational Approach

(94-115)

H. Esra Oskay-Malicki

GÜNÜMÜZ SANATINDA TARİHİN YENİDEN CANLANDIRILMASI:
JEREMY DELLER VE ORGREAVE ÇATIŞMASI ÖRNEĞİ

The Revival of The History in Today's Art: Jeremy Deller and

“The Battle of Orgreave”

(116-130)

Fatma Zehra ÇAKICI - Hasan YILMAZ - Emriye KAZAZ

NENEHATUN MİLLİ PARKINDA GELENEKSEL ERZURUM KÜLTÜR VE
SANAT SOKAĞI TASARIM PROJESİ VE UYGULAMA SÜRECİ

The Design Project of Traditional Erzurum Culture and Art Street and Execution
Process in Nenehatun National Park

(131-151)

Sıtkı AKARSU

ORTAOKUL (5-8) MÜZİK ÖĞRETİMİ PROGRAMI KAZANIMLARININ
BLOOM TAKSONOMİSİ ÇERÇEVESİNDE YAPILANDIRMACI
YAKLAŞIM İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

The Evaluation of the Outcomes of the Secondary School Music Teaching
Program (5-8) within the Bloom Taxonomy according to the Principles of
Constructivism Approach

(152-170)

Yakup GÖKDAŞ

POSTMODERN SANAT BAĞLAMINDA İLETİŞİMSİZLİK ve “ÇÖP EV”

Lack of Communication and “Garbage House” Within the Context of
Postmodern Art

(171-181)

Mehmet Yiğit ERSOYDAN - Mine GÖL

TEKE YÖRESİ MÜZİK KÜLTÜRÜ İÇİNDE YER ALAN

ÖZGÜN İCRA TÜRLERİ

The Authentic Performance Styles in The Music Culture of Teke Region

(182-197)

Mine ARTU MUTLUGÜN

WOLF VOSTELL'İN “SUN IN YOUR HEAD” ADLI ÇALIŞMASINA
YANSIYAN KÜBİST, FÜTÜRİST VE KÜBOFÜTÜRİST ETKİLER

The Cubic, Futurist and Cubofuturist Effects in Wolf Vostell's

“Sun In Your Head”

(198-213)

NENEHATUN MİLLİ PARKINDA GELENEKSEL ERZURUM KÜLTÜR VE SANAT SOKAĞI TASARIM PROJESİ VE UYGULAMA SÜRECİ

Fatma Zehra ÇAKICI¹

Hasan YILMAZ²

Emriye KAZAZ³

Özet

Doğu Anadolu Bölgesi'nin önemli yerleşim yerlerinden biri olan Erzurum, doğuda Anadolu'nun giriş kapısı niteliğinde olup tarihi, askeri, milli ve coğrafi açıdan stratejik öneme sahip bir şehirdir. Binlerce yıllık yerleşim tarihiyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu kültürlerin izlerini bünyesinde barındıran Erzurum, anıtsal, askeri ve sivil mimarlık ürünlerini içeren zengin bir kültürel mirasa sahiptir.

Beylikler Dönemi, Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerine ait birçok han, hamam, medrese ve cami gibi anıtsal yapılar ile kale ve tabya gibi askeri yapılar bölgenin özel iklimsel koşullarına uygun olarak geliştirilmiş mimari çözümler, malzeme ve yapım teknikleri sayesinde zamanın yıpratıcı etkilerine meydan okuyarak yüzyıllardır ayakta durmaktadırlar. Diğer taraftan ise dayanımı diğer anıtsal yapılara göre daha az olan ya da kötü kullanım, tahrip, terk gibi çeşitli nedenlerle daha çabuk bozulan geleneksel Erzurum evlerinin çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Mevcut yapılar ise çevresiyle bütüncül bir geleneksel Erzurum evleri dokusunu oluşturmaktan uzaktırlar.

Bu bağlamda, tarihi çevrelerde geleneksel dokunun en önemli bileşenlerinden biri olan sokakların canlandırılması kültürel mirası yaşatmak için başvurulan yöntemlerden birisidir. Bu çalışmada, Orman ve Su İşleri 13. Bölge Müdürlüğü adına Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi tarafından Erzurum-Ağrı şehirlerarası yolu üzerinde yer alan Nenehatun Milli Parkı'nın giriş bölümünde milli parkın idaresinin yanı sıra geleneksel Erzurum evleri ve anıtsal

¹ Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, fzehra.cakici@atauni.edu.tr

² Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, hyilmaz@atauni.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, emriyekazaz@atauni.edu.tr

yapılarından oluşan “Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı”nın tasarımından uygulanma aşamasına kadar geçen süreç tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Nenehatun Milli Parkı, Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı, Mimari Tasarım, Orman ve Su İşleri Bakanlığı.

The Design Project of Traditional Erzurum Culture and Art Street and Execution Process in Nenehatun National Park

Abstract

Erzurum, which is one of the most important settlements of the Eastern Anatolia Region, is the entrance gate of Anatolia to the east and is a city with historical, military, national and geographical strategic importance. Having hosted many civilizations within the history of settlement for thousands of years and having the traces of these cultures, Erzurum has a rich cultural heritage including monumental, military and civil architectural products.

The monumental structures such as inns, hammams, madrasahs and mosques belonging to the period of principality, Seljuk State and Ottoman Empire and military constructions such as fortresses and basins have been built for centuries by challenging the time-consuming effects of architectural solutions, materials and construction techniques developed in accordance with special climatic conditions they stand. On the other hand, very few of the traditional Erzurum houses, which have less strength than the other monumental constructions, or which have been damaged more quickly due to various reasons such as abuse, destruction and abandonment, have reached to daylight. Existing constructions are far from creating a traditional Erzurum houses texture.

In this context, revitalizing the streets, one of the most important components of traditional touch in historical circles, is one of the methods used to bring cultural heritage to life. This study aims to present the process of design and construction of the “Erzurum Culture and Art Street”, consisting of traditional Erzurum houses and monumental buildings, in the entrance section of Nenehatun National Park, which is located on Erzurum-Ağrı interurban road, designed by Atatürk University Architecture and Design Faculty on behalf of the 13th Regional Directorate of Forestry and Water Affairs.

Keywords: Atatürk University, Nenehatun National Park, architectural design, Ministry of Forestry and Water Affairs.

1. Giriş

Kültür varlıklarının korunması ve yaşatılması, tarihimizin ve kent kimliklerinin sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığının yanı sıra yerel yönetimler, Tarihi Kentler Birliği ve Çekül vakfı vb. özel kuruluşlar mevcut kültür varlıklarının korunması ve canlandırılması konusunda aktif rol almaktadırlar. Kültürel mirasın korunması geçmişteki sosyal, ekonomik, kültürel yaşamın ve yaşam biçimlerinin günümüze aktarılmasında oldukça önemlidir. Ancak pek çok alanda olduğu gibi her geçen gün değişen teknoloji ve ilerlemelere paralel olarak gelişen ve değişen günümüz koşullarında tarihi kent merkezlerinin ve tarihi yaşam alanlarının olduğu gibi korunması her zaman mümkün olamamaktadır (Örmecioğlu vd., 2014). Kentsel dönüşüm çalışmaları ve artan rant kaygıları ile yapılaşma yoğunluğunun artması nedeniyle tarihi kent merkezleri orijinal dokularını korumakta güçlük çekmektedirler. Bu soruna alternatif bir çözüm olarak geliştirilen tarihi alanların yeniden canlandırılması çalışmaları günümüzde daha çok rağbet görmeye başlamıştır (Dağabakan, 2012).

Beylikler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ev sahipliği yapan ve zengin bir kültür varlığı envanterine sahip olan Erzurum'da da tarihi dokunun korunması ve yaşatılarak gelecek nesillere aktarılması konusunda son yıllarda önemli bir çaba sarf edilmektedir. Tekil yapıların tescillenmesi (çoğu zaman devlet desteği ile), yenilenerek olduğu gibi korunması veya yeniden işlevlendirilerek kullanılması gibi uygulamalar kültürel mirasın korunarak geleceğe aktarılması anlamında önemli adımlardan biridir. Ancak, tekil yapıların korunması, geçmişteki yapıların çevresiyle kurduğu ilişki ve bütün içindeki yerinin/rolünün anlaşılması ve yaşatılması anlamında yeterli olamamaktadır. Yapıların özgün çevreleri ile birlikte korunması, içinde barındırdığı hayatı yansıtmaya açısından önemlidir. Bu bağlamda atılan en önemli adımlardan biri kentsel dönüşüm çalışmalarıdır (Kamacı ve Örmecioğlu, 2005). Erzurum tarihi şehir merkezinde başlatılan kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında Erzurum kalesinin önü ve çevresi kamulaştırılmış, bu alanda bulunan tescilli yapıların bir kısmı yerinde korunmuş bir kısmı ise taşınarak aynı bölgede yeniden inşa edilmiş ve kale önü nitelikli bir peyzaj projesi ile halka açılmaya hazırlanmaktadır. Aynı projenin devamı niteliğinde olan ve 'Kültür Yolu Projesi' adı ile anılan kentsel dönüşüm projesi kapsamında ise üç kümbetler bölgesini içine alan 110 dönümlük bir alan kamulaştırılarak tarihi doku ile uyumsuz yapılardan arındırılmıştır. Bu çerçevede bölgede yer alan tescilli yapıların bir kısmı yerinde diğer bir kısmı ise taşınarak aynı bölgede korunmuş ve bu alanda geleneksel doku ile uyumlu arasta, kültür merkezi ve butik otel yapılarının ilave edilmesi ile tarihi çevrenin canlandırılması ve yaşatılması hedeflenmiştir.

Erzurum'un geleneksel konut dokusunu yaşatmak ve yansıtmak üzere bir fikir projesi de Atatürk Üniversitesi tarafından ortaya konulmuştur. Askeri ve tarihi öneme sahip Nenehatun Milli Parkı'nın girişinde geleneksel bir Erzurum sokağının canlandırılarak şehir halkının ve ziyaretçilerinin hizmetine sunulması bu fikir projesinin temel hedefi olmuştur. Bu çalışma kapsamında Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi tarafından Erzurum-Ağrı şehirlerarası karayolu üzerinde yer alan Nenehatun Milli Parkı giriş kısmında yapılan mimari tasarım projesinin tanıtılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, tasarım fikrinin ortaya çıkışından projenin gerçekleşmesine kadar geçen süreç ele alınmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Tarihi Arkaplan

Erzurum hakkında bilinen en eski yazılı kaynaklar olarak kabul edilebilecek Hitit ve Mısır kaynaklarına göre, Erzurum'un yerleşim tarihi M.Ö. 2000'lere dayanmaktadır. Tarihi kervan, ticaret ve göç yolları üzerinde bulunan Erzurum, günümüze kadar kesintisiz bir biçimde yerleşim bölgesi olma özelliğini sürdürmüş ve farklı tarihi dönemler geçirmiştir. Bunlar; Hurriler, Muşkililer, Urartular, Asurlar, Medler, Khalibler, Tibarenler, Persler, Doğu Roma imparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Sasaniler, Araplar, Emeviler, Abbasiler, Büyük Selçuklu Devleti, Saltuklular, Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollar, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti olarak sıralanabilir (URL-1, 2016). Görüldüğü gibi tarih boyunca birçok farklı devlete ve medeniyete ev sahipliği yapmış olan Erzurum şehri köklü bir yerleşim tarihine ve toplumsal ve kültürel birikime sahiptir. Zaman zaman saldırılar sonucu kısmen ya da tamamen tahrip olan şehir farklı dönemlerde yeniden imar edilerek çok katmanlı tarihi bir şehir özelliği kazanmıştır.

Erzurum, tarih boyunca ev sahipliği yaptığı medeniyetlerle ilişkili olarak farklı isimlerle anılmıştır. Bugünkü Erzurum şehrinin bulunduğu yerde, daha önce tarihin çeşitli dönemlerinde "Karin", "Karna", "Garin", "Kornoi", "Kalai" ve "Karnak" şeklinde isimlendirilen bir şehir bulunduğu bilinmektedir. Yine aynı tarih dönemlerinde Erzurum Ovası'nın batı bölümünde "Erzen", "Erzeron" isimli bir şehrin daha var olduğu tarihi kaynaklarla sabittir. Burası 11. yüzyılda saldırılar sonucu yıkıldıktan sonra bir daha imar edilmemiştir. Bizans İmparatorlarından II. Teodosious (M.S. 408-450) zamanında Erzurum Ovası'nı doğudan gelen İran saldırılarından korumak amacıyla, Karin şehrine hakim bir tepe üzerinde bir kale inşa edilmiş olup, bu kale ve çevresinde şehir gelişmiştir. İmparatorun adına ithafen bu dönemde şehre "Teodosiopolis" adı verilmiştir. Araplar döneminde "Kalikala" daha sonra "Erzen-i Rum", "Arzurum" ve günümüzde son olarak Erzurum adını almıştır (URL-2, 2016).

Binlerce yıllık tarihi birikime sahip olan Erzurum şehri, farklı dönemleri içinde barındıran çok sayıda han, hamam, medrese, türbe, cami gibi anıtsal mimarlık, kale, tabyalar gibi askeri mimarlık ve geleneksel konutları içine alan sivil mimarlık örnekleri ile zengin bir kültürel mirasa sahiptir.

2.2. Coğrafi Yapı ve Ticaret Yolları

Günümüzde Doğu Anadolu bölgesinde bulunan Erzurum ili, kuzeyde Artvin-Rize, batıda Gümüşhane-Erzincan, güneyde Bingöl-Muş, doğuda Ağrı-Kars illeri ile çevrilmiştir. Erzurum şehri, Doğu Anadolu'nun en engebeli kesiminde, sıradağlar arasında bulunan iki ovadan birisi olan Erzurum Ovası'nın güney doğusundaki Palandöken dizisinin Eğirli Dağ (2974 m.) eteğinde kurulmuştur ve deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1950 metredir (URL-3, 2017).

Erzurum, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca Asya'dan Avrupa'ya uzanan İpek yolu, kervan yolları ve ticaret yolları üzerinde olup önemli bir ticari pazar, konaklama, geçit ve kavşak noktası özelliği taşımıştır. Bu özelliklerinin yanı sıra stratejik konumu nedeniyle Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi gibi birçok dönemde önemli bir askeri üs olma özelliğini korumuştur. Bölgeden geçen tarihi yollar; Sibir Kafkaslar üzerinden gelen **Kürk yolu**, Tebriz Kafkaslar üzerinden gelip Trabzon üzerinden batıya ulaşan **İpek yolu** (Pamuk, 2007) ve Hint-İran üzerinden gelen **Baharat yolu** (Fındıkoğlu, 1966) olarak sıralanabilir. Aynı zamanda Anadolu-Kafkasya-İran demiryolu bağlantısı, Tiflis-Kars üzerinden gelen Kafkas yolu, Tebriz-Doğubeyazıt'tan geçen kuzey İran yolu, Sivas üzerinden Diyarbakır-İrak-Suriye-Basra körfezine ve Akdeniz kıyılarına giden yollar ve yine Sivas üzerinden Ankara-İstanbul, Ankara-İzmir'e giden yolların kavşak noktası konumundadır (URL-2, 2016). Asya'dan Avrupa'ya birçok kervan, ticaret ve askeri yollar üzerinde bulunan Erzurum şehrinin güvenliği ve savunması tarih boyunca önemli bir konu olmuştur ve farklı dönemlerde yapılan kale ve askeri yapıların yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde inşa edilen tabyalar şehrin coğrafi yapısıyla ilişkili stratejik noktalara konumlandırılmışlardır.

2.3. Nenehatun Milli Parkı

Askeri savunma bölgesinde bulunan Nenehatun Milli Parkı önemini içindeki savunma yapıları olarak inşa edilen tabyalardan almaktadır. Ülkemizde Ardahan, Çanakkale, Edirne, Erzurum ve Kars gibi sadece birkaç şehirde, genellikle şehrin dışında ve düşmanın gelişini gözetlemek için yüksek bir yerde inşa edilen tabyalar 19ncü yüzyıl mimarisinin askeri yapıları arasında yer almaktadır. Rumi takvime göre 1293 yılında yapıldığından Osmanlı tarihinde '93 Harbi' olarak anılan, miladi takvime göre ise 1877-1878 yıllarında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaş-

larına hazırlık sürecinde olası bir Rus istilasına önlem olarak 1830'lu yıllardan itibaren Erzurum'da 22 tane tabya inşa edilmiştir (İnan, 2011). Bunlardan Mecidiye ve Aziziye tabyalarının bulunduğu 387 hektarlık alan 06.06.2009 tarihinde milli park ilan edilmiştir. 93 Harbi sırasında gösterdiği kahramanlık ve cesareti ile tanınan Nene Hatun'un mezarı Aziziye Tabyasının yanında yer almakta ve milli park adını bu Kahraman Türk Kadınından almaktadır (URL-4, 2016). Milli park içinde günümüzde sağlam olarak ayakta bulunan Mecidiye Tabyası, Aziziye 1 ve Aziziye 3 tabyalarının yanı sıra çok sayıda yapı kalıntıları yer almaktadır. Ayrıca, Aziziye 1 tabyasının yanında Aziziye Anıtı, Nene Hatun'un Mezarı ve Şehitlik bulunmaktadır. Bu alanda, gelen ziyaretçilerin rekreasyonel taleplerini yerine getirmek amacı ile hazırlanan peyzaj projesi 2016'da tamamlanarak hizmete girmiştir.

2.4. Proje Ekibi

Orman ve Su İşleri 13. Bölge Müdürlüğü tarafından, Erzurum-Ağrı şehirlerarası yolu üzerinde yer alan milli parkın giriş bölümünde milli parkın idaresinin yanı sıra Erzurum'un ve milli parkın tanıtımının yapılacağı ve gelir getirecek tesislerin tasarlanması gündeme getirilmiştir. Milli park sınırları dışında kalan bu giriş bölgesinin projelendirilmesi için Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Yılmaz'ın öncülüğünde oluşturulan tasarım ekibinde Mimarlık Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Fatma Zehra Çakıcı, Ar. Gör. Emriye Kazaz ile Arş. Gör. Ayşe Bulut yer almıştır.

2.5. Proje Alanı

Erzurum-Ağrı yolu ile milli park sınırları arasında kalan askeri bölge içerisinden geçen ve milli parka girişin sağlandığı araç yolunun her iki yanından 50'şer metrelik bir alan Orman ve Su İşleri 13. Bölge Müdürlüğüne tahsis edilmiş ve bu alan proje alanı olarak belirlenmiştir (Şekil 1). Tasarım ekibi, bu alanda yer alacak tesislerin Erzurum'un tarihini yaşatacak ve yansıtacak bir mimari dokuya sahip olması gerekliliğine işaret etmiş ve çalışmalarını bu yönde başlatmıştır.

Şekil 1. Proje Alanı Uydu Görüntüsü (Kırmızı)

2.6. Yöntem, Analizler, İhtiyaçlar ve Tasarım Hedeflerinin Belirlenmesi

Orman ve Su İşleri 13. Bölge Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler ışığında talepler ve beklentiler ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, öncelikle yerinde inceleme çalışmaları yardımıyla mevcut durum analizi yapılmıştır. Arazinin şehirden görünümü, şehir vistası, mevcut araç yolu ulaşımı ve arazinin topografik yapısı incelenerek tesislerin nerede nasıl konumlandırılacağı değerlendirilmiştir (Şekil 2).

Yerinde yapılan incelemeler, paydaşlarla yapılan toplantılar, dönemin Erzurum Valisi Dr. Ahmet Altıparmak ile yapılan proje değerlendirme süreci ve kentin tarihi doku analizleri sonucunda Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı yapı elemanları belirlenmiştir. Alan, iklim verileri, topografik yapı, çevre analizleri, sosyo-ekonomik ve kültürel yapı, ulaşım, mülkiyet durumu göz önüne alınarak alan kullanım kararları belirlenmiştir.

Proje alanının tasarımında yer alan yapılar ve yapı elemanları aşağıda sıralanmıştır.

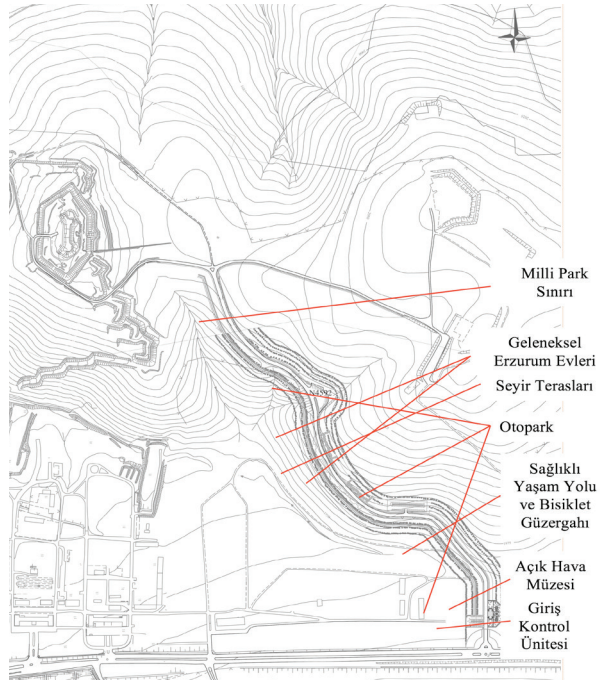
- Giriş ünitesi (kapı, duvar)
- Hizmet binası (tanıtım, kontrol, vb.)
- Erzurum kültür ve sanat sokağı
- Açık hava müzesi
- Meydan
- Seyir terasları
- Otopark

3. Yöntem, Analizler, İhtiyaçlar ve Tasarım Hedeflerinin Belirlenmesi

3.1. Tasarım ve Projelendirme Süreci

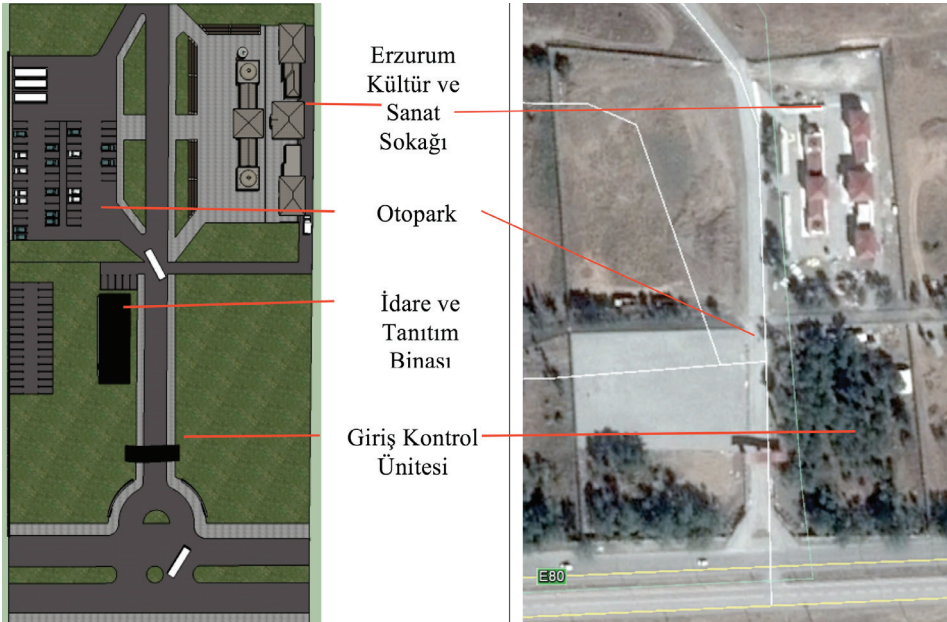
İlk aşamada Erzurum-Ağrı yolundan Milli Park girişine kadar olan bölüm bir bütün olarak ele alınmış ve bu alan için bir proje önerisi geliştirilmiştir. İlk öneride, giriş kontrol ünitesi, biletleme ofisi, üç farklı konumda otopark alanı, tarihi Erzurum Kültür ve Sanat sokağı, danışma ve rehberlik ünitesi ile bisiklet ve yaya yolları ile desteklenen açık hava müzesi tasarlanmıştır (Şekil 6).

Orman ve Su İşleri 13. Şube Müdürlüğü

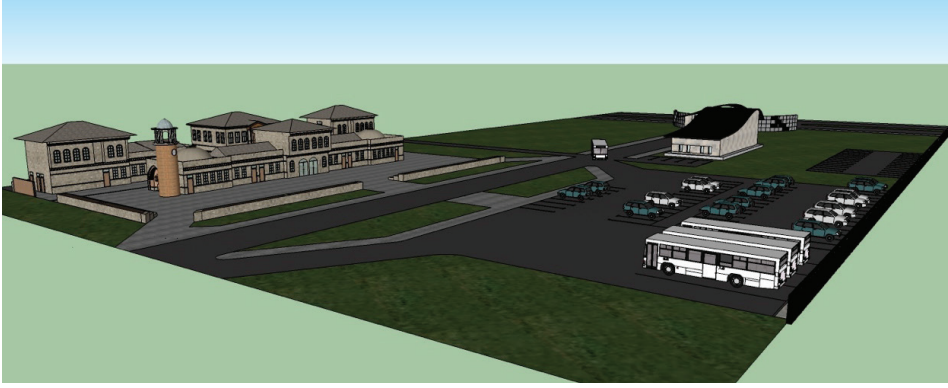

Şekil 6. İlk Proje Önerisi

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Erzurum Valiliğiyle yapılan görüşmeler sonucunda, tasarım alanının arazi eğimlerinin daha az olduğu ve Erzurum-Ağrı yolu girişine yakın bir alan ile sınırlandırılması uygun bulunmuştur. Öneriler ve geri bildirimler sonucunda geliştirilen proje kapsamında giriş, otoparklar, idare ve tanıtım binası, tören alanı ve geleneksel Erzurum evlerinin yer aldığı Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı tasarımı yapılmıştır. Ziyaretçilerin milli park alanına girdikten sonra en yakın mesafede araçlarını park etmeleri, tabyalara çıkmadan önce buradaki tesisleri kullanmaları hedeflenmiştir. Bu amaçla öncelikle idare ve tanıtım ofislerinin yer aldığı bir idari binaya yer verilmiştir. Tören alanı ve Erzurum sokağının bulunduğu bölgede ise geleneksel Erzurum evlerinin karakteristik özelliklerini yansıtan bir sokak oluşturularak burada sergi, satış ve yeme-içme birimleri oluşturulmuştur. Ancak, uygulamanın ilk etabında sadece giriş kontrol ünitesi ile Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı hayata geçirilmiş olup idare ve tanıtım binasının yapımı ileri bir tarihe bırakılmıştır (Şekil 7-9). Bu birimlerin tasarım yaklaşımları ve projeleri ilerleyen bölümlerde sırasıyla açıklanmaktadır.

Şekil 7. Geliştirilen ve Uygulanan Projenin Karşılaştırılması
(a) Tasarım Aşaması (b) Sahada Uygulanmış Hali

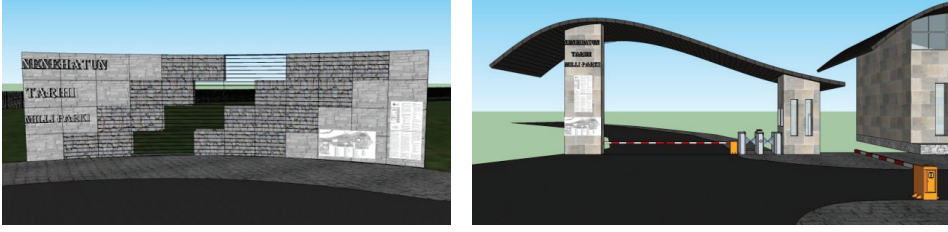
Şekil 8. Tasarım Projesi

Şekil 9. İlk Etapın Uygulaması

3.2. Giriş Düzenlemesi

Tarihi milli park, trafik akışının hızlı seyrettiği şehirlerarası bir yol üzerinde yer aldığı için öncelikle tesise yaklaşım durumu değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, hem tarihi milli parkın girişinin algılanabilmesi için hem de trafik açısından güvenli giriş-çıkışı sağlamak için Erzurum-Ağrı şehirlerarası yolu üzerindeki yol ayırımında toplanma ve dağılma alanı planlanmıştır. Giriş-çıkışı yönlendiren dönüş adasının da yer aldığı bu alanın etrafını çevreleyen iki eğrisel gabion duvar üzerinde tarihi milli parkın adına ve 93 Harbi rölyefine yer verilmesi düşünülmüştür (Şekil 10). Önerilen giriş bölümünün devamında ise hem ziyaretçi sayısının belirlenmesi ve ziyaretçilerin yönlendirilmesi için hem de alanın güvenliğinin kontrol edilebilmesi için giriş kontrol ve biletleme ünitesi tasarlanmıştır (Şekil 11).

*Şekil 10. Alana girişte iki yanda Nene Hatun Milli Parkı ile ilgili bilgi veren tanıtım duvarları ve arkasındaki dağ silüetine referans veren etkileyici bir giriş kapı tasarımı yapılmıştır
(a) Tanıtım ve Karşılama Duvarı (b) Giriş Kapısı ve Kontrol Ünitesi*

Şekil 11. Giriş Kontrol Ünitesinin Sahada Uygulanmış Hali

3.3. Otopark

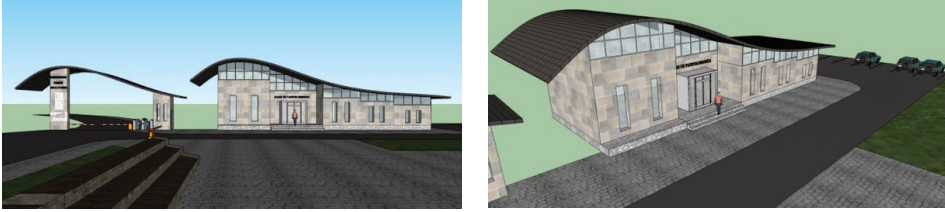
Giriş kontrol ünitesinden geçen misafirlerin öncelikle milli parkın girişinde yer alan tesisleri kullanmaları hedeflenmiştir. Bu sebeple, giriş ünitesinin batısında yaklaşık 52 otomobil ve 4 otobüs kapasiteli bir açık otopark tasarlanmıştır. Gelecekteki büyüme ve ihtiyaçlar da göz önüne alınarak idare binasının batısında 30 araçlık rezerv otopark alanı planlanmıştır (Şekil 12).

*Şekil 12. Otopark Düzenlemesi
(a) Plan (b) Perspektif Görünümü*

3.4. İdare ve Tanıtım Binası

Milli park alanının idare edileceği bir merkeze olan ihtiyaçtan dolayı İdare ve Tanıtım binası tasarlanmıştır. İdare, rehberlik ve tanıtım hizmetlerinin bir arada bulunmasını öngören bina içerisinde alan şefi, alan kılavuzları, bilgilendirme ve rehberlik ofisi ile tanıtım videolarının izleneceği sinevizyon odaları tasarlanmıştır. İdare ve tanıtım binasında, form olarak diğer yapı gruplarından farklılaşan bir yapı tasarımı benimsenmiştir. Ülkemizin önemli kayak merkezlerinden birine ev sahipliği yapan ve Erzurum'un simgesi haline gelen Palandöken Dağı'nın formu hem giriş kontrol ünitesinin hem de idari yapının formu için esin kaynağı olmuştur. Ayrıca, formu ile farklı bir mimari dil ortaya koyan idare ve tanıtım yapısı ile geleneksel ile modernin birlikte ve uyumlu kullanılabilirliğine dikkat çekilmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. İdare ve tanıtım binası tasarımında Palandöken Dağı silüetinden yararlanılmıştır

(a) Giriş ve İdari Bina Cephe Görünümü (b) İdari Bina Perspektif Görünümü

3.5. Geleneksel Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı ve Tören Alanı

Milli parkın bir cazibe merkezi olabilmesi için tasarlanan projedeki en önemli yapı grubu Erzurum sokağıdır. Erzurum sokağında geleneksel Erzurum evleri dokusu canlandırılmaya çalışılmıştır. Erzurum sokağının tasarımında geleneksel Erzurum evlerinin plan tipolojileri, cephe düzenlemeleri ve oranlarının yanı sıra kırlangıç örtü gibi Erzurum özelinde öne çıkan yapı elemanları, mazgal pencere ve ahşap hatıllı taş duvar kullanımları (Karpuz, 1984; Özkan, 2012) göz önüne alınmıştır.

Sokak dokusu oluşturabilmek için yapılar karşılıklı iki sıra halinde tasarlanmıştır. Milli parka giden araç yoluna paralel olarak konumlandırılan yapılardan, yola yakın olan yapı grubunda daha çok teşhir ve satış birimlerinin yer alması öngörülmüşken, arkadaki grupta yeme-içme ve dinlenme mekânlarına yer verilmiştir. Yola paralel olarak yerleştirilen ön sıradaki yapı grubu düz bir hat oluştururken, arka sıradaki yapı grubu sokak yaşantısının canlandırılması ve cepheye hareket katması açısından farklı büyüklüklere sahip açık ve kapalı mekânlar oluşturul-

muştur. Konak yapısının sokak içinde vurgulanması için yapı grubunun ortasında ve tekil olarak yapılması düşünülmüştür. Konağın iki yanında kalan açık alanların ise burada yer alacak çay ocaklarının açık oturma alanı olarak kullanılması planlanmıştır (Şekil 14).

*Şekil 14. Erzurum Sokağının geleneksel dokuyu yansıtmaları açısından yapılar hareketlilik kazandırılmıştır
(a) Tasarım Aşaması (b) Sahada Uygulanmış Hali*

Yola bakan sokağın başında kırılmalı üst örtüye sahip tandır, ocak ve sedirin bulunduğu geleneksel Erzurum mutfağı yer alırken, sokağın sonunda yine kırılmalı örtüye sahip bir mescit konumlandırılmış; mescidin yanında ise Erzurum kalesindeki saat kulesi olarak da bilinen tepsi minarenin bir benzerine yer verilmiştir. Geleneksel mutfak ile mescit arasında yer alan mekânların ise oltu taşı, bakır, ehlam, kadayıf dolması, peynir çeşitleri vb. yöresel ürünlerle hatıra amaçlı aksesuarların satışının yapılacağı birimler olması planlanmıştır (Şekil 15).

*Şekil 15. Erzurum Sokağı'nın Yola Bakan Kısımında Tepsi Minare Tarafından Alana Bakış
(a) Tasarım Aşaması (b) Sahada Uygulanmış Hali*

Erzurum sokağını oluşturan arka sıradaki yapı grubunda ise yöresel lezzetlerin servis edileceği restoranlar, kafe ve çay ocağı birimlerinin yanı sıra ziyaretçilerin temizlik ihtiyaçlarını karşılamak üzere kadın, erkek ve engelliler için lavabo-tuvalet ünitelerine yer verilmiştir. Bu mekânların malzeme giriş-çıkışları ise yapı grubunun arkasında çekme mesafesi olarak bırakılan yerde önerilen servis yolu ile sağlanması amaçlanmıştır.

Tasarlanan yapı grubunda öne çıkan en önemli yapılardan biri de görkemli duruşu ve mimarisiyle geleneksel Erzurum sivil mimarisinin vazgeçilmez bileşenlerinden biri olan Erzurum konağıdır. İki katlı Erzurum konağı, yapı sırasının ortasında yer almakta olup dört cephesi de diğer yapılardan bağımsızdır. Giriş ve yan cepheler üst katta zemin kata göre yaklaşık 40 cm çıkma yapmaktadırlar. Sokağa bakan cephenin ortasındaki giriş ve girişin üzerindeki çıkma yapıyı tam bir simetri eksenine bölmektedir. Giriş cephesinden 50cm içeri çekilerek ve basamaklarla yükseltilerek oluşturulan nişten giriş kapısına, giriş kapısından kareye yakın dikdörtgen bir rüzgârlık mekânına ve buradan zemin katın merkezinde yer alan sekizgen biçimli bir antreye geçilmekte olup girişin tam karşısında üst kata bağlanan merdivenler yer almaktadır. Antreden idare ofisi, mutfak ve ıslak hacimler gibi hizmet birimlerine ve kafeye dağılım sağlanmakta olup üst katın restoran olarak hizmet vermesi düşünülmüştür. Erzurum'daki Atatürk Evi'nde olduğu gibi üst katta balkon olarak kullanılan mekânın döşemesinin aynı zamanda giriş kapısının üzerinde yer alan bir giriş saçağı olarak hizmet etmesi planlanmıştır. Projede açık balkon olarak önerilen bu kısım uygulama sırasında ahşap malzemeye kapatılmıştır.

Erzurum sokağındaki bütün birimlere rahat giriş-çıkış sağlamak ve aynı zamanda kar ve yağmur vb. iklim koşullarından da iç mekânların etkilenmesini önlemek amacıyla yapılara 15cm'lik kot farkı ile ulaşılması planlanmıştır. Konak yapılarının geleneksel mimari özelliğinden dolayı sadece Erzurum konağı girişinde 2 basamaklı bir merdiven tasarlanmıştır (Şekil 16).

Şekil 16. Erzurum Konağının Giriş ve Yan Cephesi

Erzurum sokağının bir diğer önemli parçası tören alanıdır. Milli Park içinde belirli bir tören alanı bulunmamaktadır. Sert iklim koşullarının hâkim olduğu şehirde, resmi törenlerin yukarıdaki tabyalarda yapılamayacağı durumlara alternatif olarak Erzurum sokağı önünde bir tören alanı oluşturulmuştur. Alanda seyircilerin oturacağı tribünlere yer verilerek, bu oturma alanlarının Erzurum sokağının hem giriş-çıkışlarını ve yaklaşımını tariflemesi hem de araç yolu, otopark ve diğer yapılarla kuracağı ilişkiyi belirlemesi hedeflenmiştir (Şekil 17). Başlangıçta 5m olarak öngörülen arka bahçe çekme mesafesinin daha fazla bırakılması istendiğinden, uygulama sırasında yapılar daha önde inşa edilmiş ve tören alanı için yeterli büyüklük sağlanamamıştır.

*Şekil 17. Tören Alanı Düzenlemesi
(a) Tasarım Aşaması (b) Sahada Uygulanmış Hali*

Son olarak, geleneksel Erzurum sokak dokusunun vazgeçilmez unsurlarından olan çeşmeler de tasarıma dahil edilmiştir. Sokağın başında ve sonunda iki çeşme bulunmaktadır. İlki, güney girişi yönünde olup sokağın merkez noktasına yakın bir yerde konumlandırılmıştır. Bu çeşmenin Erzurum'daki Ahmet Hani Çeşmesi'nin bir benzerinin olması istenmiştir (Şekil 18). İkinci çeşmenin ise Doğubeyazıt'taki İshakpaşa Sarayı'ndaki çeşmenin bir benzeri olması talep edilmiştir. Bu sebeple, tepsi minarenin yanında yer alan ve şadırvan işlevini de yerine getirmesi beklenen çeşme mescidin duvarına yaslanmıştır (Şekil 19).

Şekil 18. Güney yönündeki çeşme

Şekil 19. Kuzey yönündeki çeşme

3.6. Yapım Sistemi ve Malzeme Seçimi

İki sıra halinde tasarlanan Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı 620 m² kapalı taban alanına ve 955 m² toplam inşaat alanına sahiptir. Projede yer alan İdare ve Tanıtım Binası tek katlı olup 210 m² inşaat alanına sahiptir. 52 araç ve 4 otobüs için tasarlanan otopark alanı 2200 m² alan kaplarken alanda 30 araç için 575 m² rezerv otopark alanı bırakılmıştır. Bunların yanında projede yer alan çeşme, bilet kontrol ünitesi gibi alanlar da dahil edildiğinde toplam tasarım alanı 3960 m²'yi bulmaktadır.

Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı yapıları zaman, maliyet, iklimsel koşullar ve işçilik gibi nedenlerle geleneksel taş yığma tekniği yerine betonarme sistemle yapılmıştır. Yapıların cephelerinde mümkün olduğunca geleneksel Erzurum evlerinin cephe dokusunun yansıtılması amacıyla tasarım aşamasında yapıların cephelerinde ahşap hatıllı kesme taş kaplama kullanılması öngörülmüşse de uygulama zorlukları ve maliyet gerekçeleri ile uygulama sırasında doğal malzemelerin kullanımı terk edilerek cephelere kompozit malzeme ile kaplama yapılmıştır. Alana girişteki tanıtım duvarında geleneksel dokuya referans veren doğal kesme taş malzeme kullanılarak duvar üzerine alanın tarihi ile ilgili bilgi veren tanıtım levhaları yerleştirilmiştir. Alanın girişinde yer alması beklenen İdare ve Tanıtım Binasının betonarme yapım tekniğiyle inşa edilerek cephesinin andezit ile kaplanması öngörülmüştür. Ancak bu yapı henüz inşa edilmemiştir.

Yapıların kat yükseklikleri, pencerelerin ve kapıların boyutsal oranları, pencerelerin ritmik düzenleri, çıkımlar, ahşap elemanlar gibi cephe düzenlemelerinde Geleneksel Erzurum Evlerinin orijinal cephe düzenlerine sadık kalınmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapıların içine daha fazla gün ışığı alabilmek için pencerelerin iç kısmı mazgal tipi pencerelerde olduğu gibi açılı olarak tasarlanmıştır.

Şekil 20. Erzurum Kültür ve Sanat Sokağında Tırhışlı Giriş Kapısı Önerisi

Gerek mahremiyet gerekse yazlık kullanım gibi sebeplerle geleneksel Erzurum Evleri'nin önemli bir mimari elemanı olan tırhış Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı'ndaki yapıların giriş kapılarında kullanılması öngörülmüştür (Şekil 20). Ancak, tırhışlar da uygulama esnasında birtakım sebeplerle uygulanamamıştır.

Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı yapılarının çatılarında yine geleneksel dokuyla uyumlu kırılmalı örtü, teras çatı ve gizli kırma çatı uygulamaları yapılmıştır. Erzurum Sokağındaki iki yapı dizisi merkezi ısıtma sistemine bağlanmış olup ısı merkezi, su deposu gibi teknik hacimler yapı grubunun güneydoğusunda yer alan yapının bodrum katında toplanmıştır.

3.7. Projenin Uygulama Aşamaları

Eylül 2013'te başlanan mimari tasarım projesi, Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi tasarım ekibi ve Orman ve Su İşleri 13. Bölge Müdürlüğü Milli Parklar Müdürlüğü arasında düzenlenen birtakım toplantılar sonucunda geliştirilerek Şubat 2014'te tamamlanmıştır. Dönemin valisi Dr. Ahmet Altıparmak'ın gerek proje geliştirme sürecinde gerekse projenin hayata geçirilmesi için kaynak bulma sürecinde katkıları olmuştur. Konsept projeyi takiben 2015 yılı içerisinde uygulama projeleri hazırlanmıştır. Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı ile giriş bölümünü içeren ilk etap (3.25 milyon TL'ye) ihaleye çıkarılarak 2015 yılı sonunda tesislerin yapımına başlanmıştır. Projenin ilk etabı, 22.12.2016 tarihinde yapılan (151 dev eser) toplu açılış töreninin bir parçası olarak Sayın Cumhurbaşkanlığı Recep Tayyip Erdoğan tarafından telekonferans bağlantısıyla hizmete açılmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı proje çalışmaları sırasında valilik, bakanlık, bölge müdürlüğü, farklı meslek disiplinleri ve sivil toplum örgütlerinin görüş ve önerileri dikkate alınarak mimari tasarım, peyzaj tasarım ve uygulama projeleri oluşturulmuş ve alana uygulaması yapılmıştır.

Geleneksel bir Erzurum Sokağının bileşenleri olan konut, mutfak, çeşme, mescit ve minare gibi yapıları simgeleyen tasarımları ile kentte ilk kez bu kapsamda ele alınan bir mimari çalışma; planlama, tasarım, uygulama ve katılım süreçleri ile başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Alanın bitkisel tasarım çalışmaları devam etmekte olup, kentin ve bölgenin en önemli tarihi alanlarından biri durumunda olan Nenehatun Milli Parkı sınırları içerisindeki Erzurum Kültür ve Sanat Sokağı halka ve gelen ziyaretçilerin hizmetine açılmıştır. Özellikle kente uğramadan transit yol güzergâhında seyahat etmekte olan turistler için Erzurum'un mimari ve kültürel dokusunu görme fırsatı vermesi açısından da proje oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu proje ile sonuç olarak;

- Tarihi ve kültürel mirası koruma ve tanıtma,
- Kent için yeni bir rekreasyon alanı oluřturma,
- Nenehatun milli parkına gelen ziyaretçilere hizmet etme,
- Hizmet sektörü ve turizm sektörüne katkı saėlama,
- Erzurum kentinin markalařma deėerine katkı saėlama,
- Üniversite-kamu iřbirliėine örnek bir proje ortaya koyma,
- rnek bir planlama, tasarım ve uygulama süreci modeli oluřturma,

gibi amaç ve hedefler doğrultusunda yola çıkılmış olup, başarı değerlendirmelerinin ise tesisin işletmeye alınmasından sonra daha güvenilir bir şekilde yapılması beklenmektedir.

Kaynakça

- Dağabakan, A. (2012). Tarihi Alanların Yeniden Canlandırılmasında Finansal Kaynak Yönetimi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Avrupa Birliğinden Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler (Uzmanlık Tezi). Bursa: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Bursa Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1966). “Erzurum’un Şehirleşmesi ve Gecekondu Problemi”. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 1966-1967, XXVI (1), 1-36.
- İnan, Z. (2011). Erzurum Büyük Kiremitlik Tabyası Restorasyon Projesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kamacı E., Örmecioğlu H. T. (2005). “Koruma Amaçlı İmar Planlarının Değerlendirilmesi: Antalya Kaleiçi Örneği” [Bildiri]. Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi (IMO’05), 22-25 Eylül 2005, (ss. 550-558), Antalya.
- Karpuz, H. (1984). Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Örmecioğlu H.T., Er Akan A., Uçar A. (2014). “Çevresel Faktörlerin Geleneksel Yapım Sistemleri Üzerindeki Etkisi: Anadolu Örneği”. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6, 15-25.
- Özkan, H. (2012). “Geleneksel Erzurum Evlerinde Kırlangıç Örtünün Kuruluşu ve Son Kırlangıç Örtü Ustası Sırrı Alacakanat”. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 28, 19-37.
- Pamuk, B. (2007). “İpek Yolu Ticareti ve Erzurum”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII (2), 125-143.
- URL-1, *Erzurum Tarihi*. (t.y.). http://erzurum.bel.tr/IcerikDetay-erzurum_tarihi/19/I.html
- URL-2, Erzurum Şehir Rehberi. (t.y.). http://www.erzurum.bel.tr/city_guide/city_guide.asp?cg=17&dt=1
- URL-3, Erzurum’un Coğrafi Yapısı. (t.y.). <http://www.erzurum.gov.tr/cografi-yapi>
- URL-4, Milli Parklar, Nenehatun Milli Parkı. (t.y.). <http://www.milliparklar.gov.tr/mp/nenehatun/index.htm>